BRONARCHIEF KANSSPELEN

RTP, inzetten en brutospelresultaat bij online slots

21 oorspronkelijke paginas

Deze publicatie is opgenomen bij het hieronder gekoppelde dossier op OnlineCasino.Amsterdam.

Origineel document volgt ongewijzigd

OCA-leeskopie met een navigatievoorblad. Vanaf de volgende pagina staat de oorspronkelijke publicatie. Dit voorblad is door OnlineCasino.Amsterdam toegevoegd en maakt geen deel uit van het oorspronkelijke document.

Lees het bijbehorende dossier

Dossiers en persinformatie

www.onlinecasino.amsterdam

Bron oorspronkelijke publicatie: Kansspelautoriteit.
OCA-voorblad toegevoegd op 17 oktober 2026. Het oorspronkelijke bestand is afzonderlijk bewaard.

Kansspelautoriteit

RTP, inzetten en brutospelresultaat bij online slots

Effecten belastingverhoging en de stortingsgrens

Inhoudsopgave

1 Introductie 3

2 De tijdslijn 5

3 De RTP-wijzigingen 8

4 RTP, inzetten en BSR 9

5 Prijselasticiteit 13

6 Conclusies 19

1 Introductie

Op 1 januari 2025 is de kansspelbelasting (KSB) verhoogd van 30,5 procent naar 34,2 procent. De KSB zou op 1 januari 2026 verder worden verhoogd tot 37,8 procent. Bij online casinospellen wordt de KSB betaald door de aanbieders. De belasting wordt geheven over het brutospelresultaat (BSR): de som van de inzetten minus uitgekeerde prijzen.

Dit rapport is een deelstudie van de evaluatie van de effecten van de eerste tranche van de belastingverhoging voor de deelmarkt online slots. De focus in dit rapport ligt op de aanpassing van het uitkeringspercentage en diens effect op inzetten en het brutospelresultaat. De aanpassing van het uitkeringspercentage is één van de mogelijke gedragsreacties van de aanbieder op de verhoging van de KSB.

Het uitkeringspercentage wordt ook wel de Return-to-Player (RTP) genoemd. Het uitkeringspercentage/RTP geeft het percentage aan dat gemiddeld genomen aan de speler terugbetaald wordt bij het inzetten van een bepaald bedrag. Na de aankondiging van de belastingverhoging, maar ruim vóór de invoering, hebben verschillende aanbieders de RTP al aangepast.

RTP

Een spel met een RTP van 96 procent zal gemiddeld 96 euro terugbetalen bij elke 100 euro die wordt ingezet. Dit betekent dat de speler gemiddeld vier euro verlies maakt, en het huis maakt dus gemiddeld vier euro winst.

Het doel van dit onderzoek is om de effecten van RTP-wijzigingen te meten in de periode januari 2024 - april 2025 bij online slotmachines in het Nederlandse vergunde aanbod, en vervolgens een schatting te maken van de prijselasticiteit in dit segment van de Nederlandse kansspelmarkt. In het onderzoek kijken we naar 25 verschillende spellen die bij veel aanbieders worden aangeboden. Van al deze spellen hebben de vergunninghouders de RTP-wijzigingen in de onderzochte periode gerapporteerd aan de Kansspelautoriteit. Om op een goede manier de effecten van RTP-wijzigingen te meten, willen we eerst weten welke nieuwe beleidsmaatregelen aangekondigd/doorgevoerd zijn en of die een kostenverhogend of vraagverlagend effect hebben (paragraaf 2). Een winstmaximaliserende aanbieder maakt de afweging in hoeverre een prijsverhoging (RTP-verlaging) de winstdaling kan compenseren.

Daarnaast moeten we weten hoeveel ruimte aanbieders hebben om RTP-wijzigingen door te voeren, en wanneer ze deze wijzigingen daadwerkelijk hebben doorgevoerd. Deze zaken zetten we uiteen in paragraaf 3.

Voordat we de technische analyse ingaan, willen we eerst een beeld schetsen van de ontwikkeling van RTP, inzetten en BSR voor 25 populaire spellen. Door de

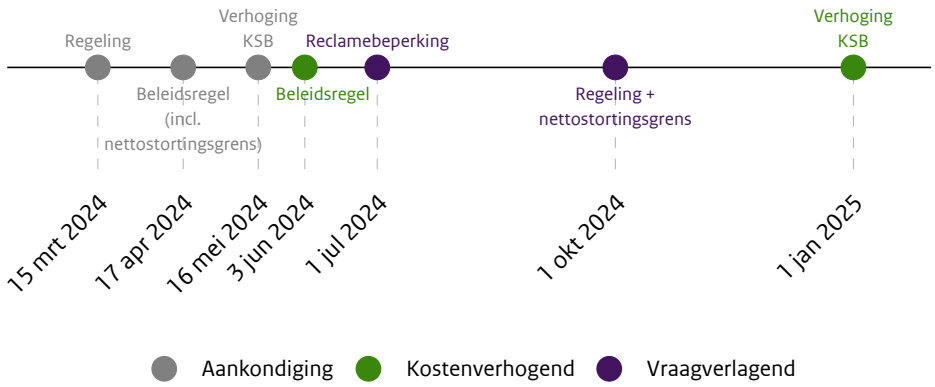
verschillende periodes met elkaar te vergelijken, is het mogelijk om een globaal beeld te krijgen van de invloed van RTP-wijzigingen en andere maatregelen op inzet en brutospelresultaat.

Ten slotte willen we een marktbrede conclusie kunnen trekken over hoe sterk de inzetten veranderen na het wijzigen van de RTP met een bepaald percentage. Dit doen we door in paragraaf 5 de prijselasticiteit te schatten op het niveau van spellen en aanbieders.

2 De tijdslijn

Figuur 2.1 toont de belangrijkste wijzigingen in de regelgeving in het jaar 2024. De grijze stippen geven het moment van de aankondiging aan, de gekleurde stippen de invoering van de maatregel. De groene stippen staan voor kostenverhogende maatregelen zonder directe impact op de vraag. De paarse stip markeert de datum van invoering van de direct vraagbeperkende maatregel.

Figuur 2.1: Belangrijkste wijzigingen in de regelgeving omtrent online kansspelen in 2024

Een kernpunt uit de 'Beleidsregel verantwoord spelen 2024' is de invoering van de nettostortingsgrens op 1 oktober 2024. Vanaf die datum moeten aanbieders verdere stortingen blokkeren als een speler in een kalendermaand netto meer dan 300 euro (voor jongvolwassenen van 18 tot 24 jaar) of 700 euro (vanaf 24 jaar) stort, tenzij de speler kan aantonen dat zijn speelgedrag financieel verantwoord is. Met deze maatregel wordt beoogd te voorkomen dat spelers grote bedragen verliezen.

Nettostortingsgrens

De nettostorting is het bedrag dat een speler heeft gestort op een account bij een aanbieder minus wat de speler eventueel eerder heeft opgenomen, bijvoorbeeld in een maand. Een nettostortingsgrens van 700 euro per maand betekent dus dat het totaalbedrag van stortingen op het account niet meer dan 700 euro hoger mag zijn dan het totaalbedrag aan opnames in diezelfde maand.

Daarnaast heeft deze maatregel een forse impact op de vraag. De verdeling van verliezen van spelers bij kansspelen is zeer scheef. Voor 1 oktober 2024 verloor 3,9 procent van de spelersaccounts meer dan 1000 euro binnen een maand. Het aandeel van deze spelers in het BSR was 74 procent. Na de invoering van de nettostortingsgrens was dit slechts 0,9 procent. In de oude situatie waren aanbieders financieel zeer sterk afhankelijk van extreme verliezers. De

nettostortingsgrens zorgt ervoor dat de vraag wordt afgekapt bij deze groep. Een voor de hand liggende reactie op deze maatregel vanuit de aanbieder is om de RTP te verlagen en daarmee een hogere marge te halen op de minder intensieve spelers.

Het belangrijkste element van de 'Regeling speellimieten bewuster speelgedrag' is dat spelers contact moeten opnemen met de kansspelaanbieder als de speler een brutostortingslimiet van meer dan 350 euro per maand in wil instellen (of 150 euro voor spelers jonger dan 24 jaar). Ook bestaande spelers die limieten hebben boven de gestelde bedragen moeten gewezen worden op de risico's van een hoge limiet en de beschikbare hulp. Het beoogde effect van deze aanpassing was dat spelers minder hoge limieten zouden instellen en als gevolg daarvan minder geld verliezen. Door deze regeling stellen spelers lagere speellimieten in. Ook dit element is per 1 oktober ingevoerd.

De effecten op speelgedrag en verliezen van beide maatregelen zijn beschreven in dit document.

Naast de twee genoemde maatregelen bevatten beide regelingen elementen die voor de aanbieders kostenverhogend werken, maar die geen onmiddellijk zichtbare impact hebben op speelgedrag.

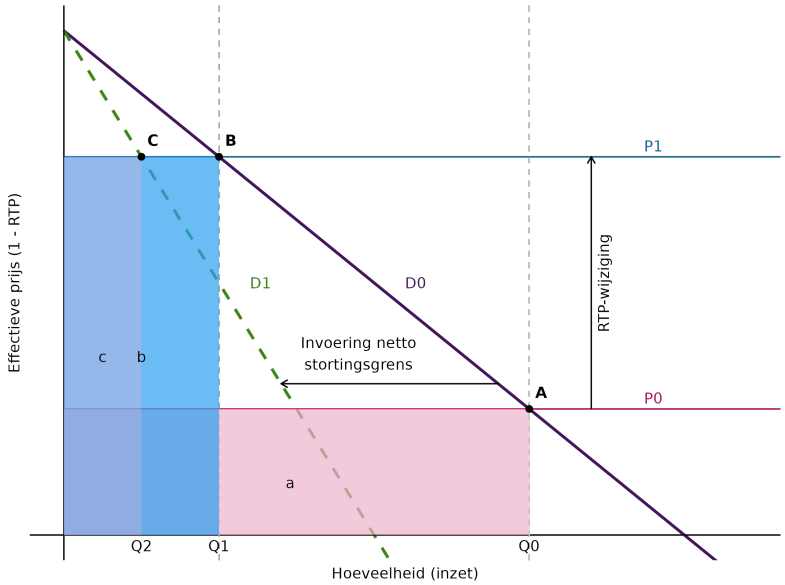
De verhoging van de KSB is aangekondigd in mei 2024, maar is pas ingevoerd op 1 januari 2025. De hogere KSB drukt op de winst van aanbieders. Zoals bij elke belastingverhoging, maken aanbieders een afweging in hoeverre deze wordt doorberekend aan de klant in de vorm van hogere prijzen; in dit geval via een lagere RTP. Spelers reageren op de RTP-verlaging. Als de RTP-verlaging eerder is dan de daadwerkelijke verhoging van de KSB, dan zien we de gedragsreactie ook eerder.

De ruimte voor aanbieders om op de genoemde maatregelen te reageren, bestaat uit verschillende opties: de RTP te wijzigen, flankerende maatregelen zoals minder of juist meer reclame, aanpassing van het productaanbod of toe- en uittredingsbeslissingen. In dit rapport focussen we op de RTP-wijzigingen. De overige onderwerpen komen in dit document aan de orde.

Figuur 2.2 is een schematische weergave van vraag en aanbod voor online slots. In de economische literatuur wordt de prijs bij kansspelen aangeduid als de effectieve prijs: 1 minus de RTP. De effectieve prijs is het bedrag dat een speler gemiddeld kwijt is per één euro inzet. Bij een effectieve prijs van 1 (oftewel RTP van 0), is de vraag 0. Niemand wil dit spel spelen. Hoe lager de effectieve prijs, hoe hoger de vraag. In figuur 2.2 is D0 de vraagfunctie begin 2024, P0 de effectieve prijs en punt A geeft het evenwicht weer. De som van inzetten is Q0 en het brutospelresultaat wordt weergegeven door de roze rechthoek a. Door de aangekondigde maatregelen hebben aanbieders, soms ruim voor de invoering van deze maatregelen, de effectieve prijs verhoogd (de RTP verlaagd) naar P1, zie hieronder. Het nieuwe, tijdelijke evenwicht was punt B met bijbehorende som van inzetten Q1 en brutospelresultaat b. De invoering van de stortingslimiet heeft echter ook de vraagfunctie beïnvloed: voor elk effectieve prijs is de vraag lager dan voorheen. Het nieuwe evenwicht is punt C, som van inzetten is Q2 en

brutospelresultaat c.

Figuur 2.2: Vraagcurve met BSR en effecten van RTP-wijziging

3 De RTP-wijzigingen

De ruimte voor aanbieders om de RTP te wijzigen, is minder groot dan vaak wordt gedacht. Vergunninghouders kopen spellen in bij B2B-aanbieders. Er zijn duizenden spellen in omloop van ruim honderd B2B-aanbieders. Een aantal grote B2B-aanbieders domineren de markt. Sommige spellen zijn zeer populair en worden door vrijwel alle vergunninghouders aangeboden.

Het doorvoeren van een RTP-wijziging is geen eenvoudige handeling. De wijziging wordt aan de kant van de B2B-aanbieder doorgevoerd. Die biedt vaak maar enkele RTP's aan die gekeurd zijn. Een nieuwe versie van een spel laten maken met een nieuwe RTP is daarom kostbaar. Daarnaast moet de vergunninghouder zelf ook nog keuringen doorvoeren. Geen enkele vergunninghouder zal zonder goede reden de RTP wijzigen op een spel.

Om de RTP-wijzigingen in kaart te brengen, heeft de Ksa alle aanbieders van online slotmachines gevraagd om informatie te verstrekken over alle RTP-wijzigingen die zij vanaf 1 januari 2024 hebben doorgevoerd op 25 spellen uitgezocht door de Kansspelautoriteit.

Uit deze informatie blijkt dat de meeste wijzigingen worden doorgevoerd in de eerste helft van 2024. Per maand zijn er vaak minstens twee of drie aanbieders die op tenminste één spel een RTP-wijziging doorvoeren. Ook in oktober 2024 komen er relatief veel RTP-wijzigingen voor. Dit is de maand na de invoering van de nettostortingsgrens. In het eerste kwartaal van 2025 worden er beduidend minder RTP-wijzigingen doorgevoerd dan in het eerste kwartaal van 2024. Alleen in januari 2025 is er een redelijk aantal RTP-wijzigingen (2 aanbieders). Over het algemeen zien we dat gedurende de hele periode januari 2024 - april 2025 er RTP-wijzigingen worden doorgevoerd. Elke maand is er tenminste één aanbieder die RTP-wijzigingen doorvoert. Volgens de opgave van alle vergunninghouders die online slotmachines aanbieden is de RTP in alle gevallen een verlaging van de RTP.

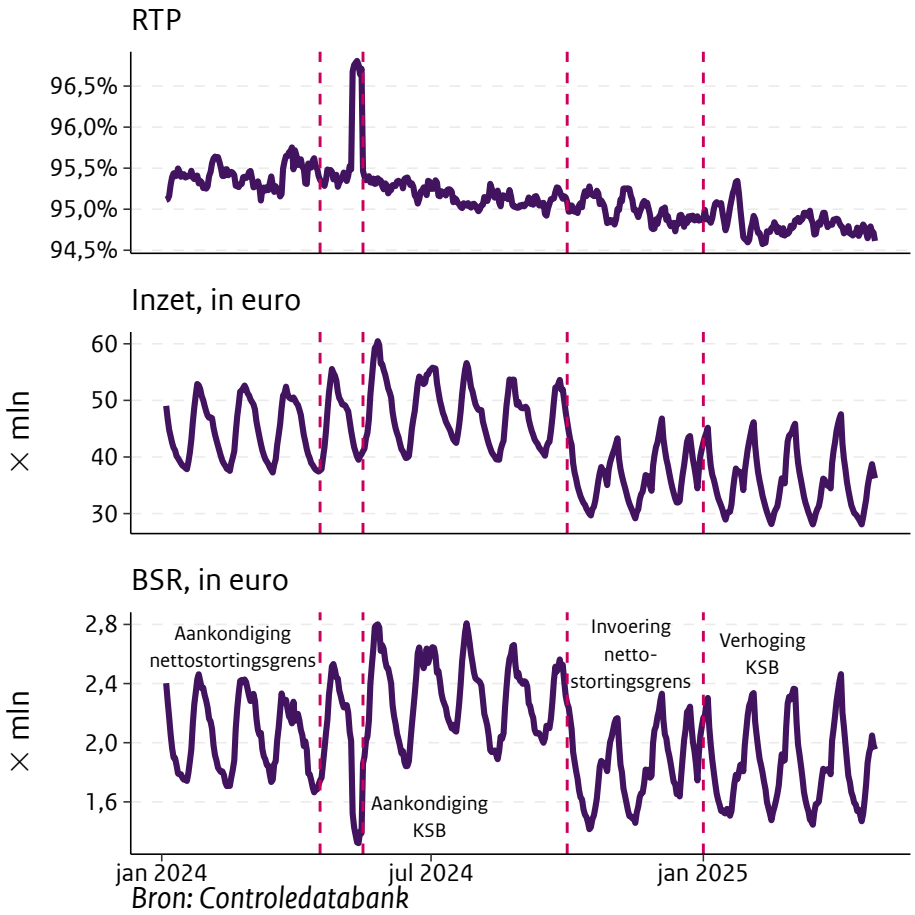
4 RTP, inzetten en BSR

In deze paragraaf schetsen we een beeld van de realisaties van RTP, inzetten en BSR met behulp van gegevens uit de Controledatabank (CDB). De CDB is een datakluis waarin online aanbieders verplicht gepseudonimiseerde gokdata opslaan. Voor deze rapportage is gebruikgemaakt van data van alle 21 vergunde aanbieders. Zoals genoemd in de inleiding, kijken we alleen naar een set van 25 spellen. De periode loopt van 1 januari 2024 t/m 30 april 2025. In alle lijngrafieken maken we gebruik van een 7-daags voortschrijdend gemiddelde. Dat is een gemiddelde van 7 dagen tegelijk. Op 7 januari 2024 zien we bijvoorbeeld het gemiddelde van de periode 4 t/m 10 januari. We doen dit vanwege de hoge volatiliteit van de praktische RTP, inzet en het BSR.

Figuur 4.1 toont de RTP per dag berekend over alle slots-spellen. We gebruiken de data van alle aanbieders die deze spellen aanbieden. De verticale lijnen geven belangrijke gebeurtenissen aan die gevolgd kunnen worden door RTP-verlagingen als reactie op de aankondiging of invoering van nieuw beleid.

De RTP-verlagingen zijn gedurende de gehele periode van januari 2024 t/m april 2025 doorgevoerd. Dat zien we terug in figuur 4.1. In deze periode zien we de gemiddelde RTP per dag gestaag dalen. Er is een enkele zeer hoge uitschieter. Deze waarde kan verklaard worden door een jackpot. Het kan zijn dat iemand op deze datum een jackpot gewonnen heeft, waardoor de RTP eenmalig hoog uitvalt. Interessant is dat we de RTP al zien dalen vanaf april 2024, terwijl de invoering van de nettostortingsgrens en de verhoging van de KSB pas later plaatsvonden. Tegelijkertijd zien we de RTP verder dalen na deze gebeurtenissen.

Figuur 4.1: 7-daags voortschrijdend gemiddelde van dagelijkse RTP (in procenten), inzet en BSR over alle slots-spellen

Bron: Controledatabank

De gemiddeldes per periode worden in tabel 4.1 nog eens samengevat. Het gaat hier ook om cijfers over dezelfde 25 spellen bij alle aanbieders in de categorie slots. In de tweede helft van 2024 daalt de RTP van 95,42 procent naar 95,11 procent. In de eerste maanden van 2025 zien we de RTP licht verder dalen. Een groot deel van de RTP-verlagingen was dus al doorgevoerd voordat de KSB-verhoging ingevoerd werd.

Tabel 4.1: Gemiddelde RTP, inzet en BSR per dag in verschillende periodes over alle slots-spellen

Periode	RTP	Inzet	BSR
jan 2024 - jun 2024	95,42%	€46,1 mln	€2,1 mln
aug 2024 - sep 2024	95,11%	€46,3 mln	€2,3 mln
okt 2024 - dec 2024	94,98%	€36,5 mln	€1,8 mln
jan 2025 - apr 2025	94,82%	€35,8 mln	€1,9 mln

Figuur 4.1 toont tevens de inzetten per dag over alle slots-spellen. De totale inzet per dag blijft op een lager niveau na de invoering van de nettostortingsgrens. Ook na de verhoging van de kansspelbelasting is er een lichte daling in inzetten, zij het niet significant lager dan voorheen, zie figuur 4.1. De lichte daling in de inzetten zou een seizoenseffect kunnen zijn, aangezien we een soortgelijke daling zien in het eerste

kwartaal van 2024.

Ten slotte kijken we naar de ontwikkeling van het BSR op dagniveau in figuur 4.1. Ook hier zien we een vergelijkbaar beeld. Wederom lijkt de invoering van de nettostortingsgrens de belangrijkste oorzaak te zijn van de daling. De verhoging van de KSB lijkt op het moment van invoering amper invloed te hebben op het BSR. We zien daarnaast een tijdelijke scherpe daling van het BSR in mei 2024. Dit komt waarschijnlijk overeen met de pieken in de RTP die we eerder konden waarnemen. De maandelijkse schommelingen in de inzet en het BSR komen doordat inzetten en verliezen hoger zijn in de periode na uitbetalingen van salarissen aan het einde van de maand.

Samenvattend, de meeste RTP-verlagingen vonden plaats vóór de invoering van de stortingslimiet. Deze waren vrij gelijkmatig. Sommige aanbieders hadden al RTP-verlagingen doorgevoerd voor januari 2024. De reden voor het doorvoeren van RTP-verlagingen lopen uiteen. De verhoging van de KSB en de invoering van de netto-stortingsgrens worden als redenen genoemd, maar ook het beter kunnen opvangen van stijgende kosten en het verbeteren van de winstgevendheid.

Spelers lijken licht te reageren op de RTP-verlagingen, want de inzetten dalen met de RTP-verlagingen mee. De invoering van een stortingslimiet blijkt wel een grote blijvende impact te hebben op zowel de inzetten als het BSR, los van de RTP-verlagingen. Om die reden beperken we ons in de paragrafen die volgen tot de periode voor de invoering van de stortingslimiet.

Type spelers en gedragsreacties

Spelers kunnen getypeerd worden naar prijsgevoeligheid en het al dan niet spelen met een vast budget. De resultaten hierboven zijn veelzeggend over de samenstelling van spelers.

Ten eerste zijn er spelers die niet prijsgevoelig zijn en spelen met een vast budget. Een speler die niet gevoelig is voor de prijs betekent in deze context dat hij de RTP-verlaging niet door zal hebben of zijn speelgedrag er in ieder geval niet op zal aanpassen. Het vaste budget duidt op discipline, controle en vaak op een speler die louter recreatief speelt. Het kan echter ook zo zijn dat het vaste bedrag ver boven de draagkracht van het individu ligt. Daarom spreken we van vast budget en niet van “controle”.

Als alle spelers van dit type zijn, zouden we als gevolg van de RTP-verlagingen (voor de stortingslimiet) een daling in de inzetten moeten zien, maar niet in het BSR. De daling van de inzetten wordt veroorzaakt doordat het geld simpelweg eerder op is vanwege het lagere uitbetalingspercentage. Weliswaar is het budget hetzelfde, maar spelers ontvangen minder uitbetalingen waardoor er minder gewonnen geld heringezet kan worden.

Ten tweede zijn er spelers die ook niet prijsgevoelig zijn, maar niet met een vast budget spelen. De online aanbieder zou meer moeten gaan verdienen aan deze spelers. Zij zullen niet per se korter gaan spelen, maar gemiddeld wel meer verliezen in dezelfde tijd. De inzet zou ongeveer gelijk moeten blijven, maar het BSR zou moeten stijgen.

Ten slotte is er de groep spelers die wel prijsgevoelig is. Voor deze groep zouden de inzetten moeten dalen op spellen met een RTP-verlaging. Wellicht gaan ze uitwijken naar andere spellen bij dezelfde aanbieder, bij een andere vergunde aanbieder of zelfs bij een onvergunde aanbieder.

De resultaten duiden erop dat er relatief veel spelers zijn van het eerste type, maar de populatie bevat ook type 2 en 3 spelers.

5 Prijselasticiteit

De prijselasticiteit meet de gevoeligheid van de vraag of het aanbod als gevolg van een verandering in de prijs. In dit geval zijn we geïnteresseerd in de invloed van een verandering van de prijs (RTP) op de vraag (inzet).

Het bepalen van de prijselasticiteit op de Nederlandse kansspelmarkt is niet eenvoudig. Er is een grote verscheidenheid aan spellen. De aanname dat de prijselasticiteit homogeen zou zijn tussen verschillende aanbieders en spellen is daarom niet logisch. We doen een poging om de prijselasticiteit te schatten voor de 25 spellen die in dit onderzoek onder de loep genomen worden. We maken eerst een schatting op spelniveau en gebruiken een gewogen gemiddelde van de schattingen als schatting voor prijselasticiteit voor het segment van online slots op de Nederlandse kansspelmarkt. Daarna maken we ook nog een schatting op aanbiederniveau.

5.1 Methodiek

We schatten de prijselasticiteit in dit geval met een log-log-regressie. We willen namelijk de procentuele verandering in de inzet als gevolg van een procentuele verandering in de RTP meten. Als we een log-log-regressie gebruiken, is de interpretatie simpel in dit geval: we hoeven alleen β_1 af te lezen. Daarnaast reageert een speler meer op relatieve veranderingen van de RTP dan absolute verandering van de RTP. Wanneer de RTP verlaagd wordt van 96 naar 94 procent, neemt het verwachte procentuele verlies van de speler toe van 4 naar 6 procent. Dit is een stijging van 50 procent, en dit zal de speler merken. Als de RTP verlaagd zou worden van 92 naar 90 procent, neemt het verlies toe van 8 naar 10 procent. Dit is slechts een stijging van 25 procent. Een log-log-regressie focust meer op het modelleren van deze relatieve veranderingen. We gebruiken hier een formulering waar we een model opstellen per spel per aanbieder:

$$\log(\text{inzet}_{it}) = \beta_0 + \beta_1 \cdot \log\left(1 - \frac{\text{RTP}_{it}}{100}\right) + \varepsilon_{it}$$

De termen kunnen als volgt uitgelegd worden:

inzet_{it} : Totale inzet voor spel i op tijdstip t

RTP_{it} : Praktische Return to Player (in procenten)

$\log\left(1 - \frac{\text{RTP}_{it}}{100}\right)$: Log van de house edge (de effectieve prijs)

β_1 : Prijselasticiteit van de vraag

ε_{it} : Foutterm (niet-geobserveerde variatie)

Let op dat we in dit geval dus een schatting maken op spelniveau, en niet op aanbiederniveau. Dit komt later aan bod. Als data gebruiken we alleen de data van de 25 spellen die in de rest van dit onderzoek ook onderzocht zijn. Alleen van deze spellen weten we bij elke aanbieder of de RTP gewijzigd is of niet.

We schatten dit model alleen voor spellen die een RTP-verlaging hebben gehad in 2024 en waarvan er tenminste 30 dagen data beschikbaar is voorafgaand aan de RTP-verlaging en in de 30 dagen na de RTP-verlaging. Daarnaast moeten de RTP-verlagingen voor 1 september 2024 hebben plaatsgevonden, zodat we alleen kijken naar data tot 1 oktober 2024. De data op en na 1 oktober 2024 is onbruikbaar in deze context, omdat de vraag duidelijk verschuift door de invoering van de nettostortingsgrens. (figuur 4.1).

Uit al deze modellen komen schattingen voor de prijselasticiteit, maar dat is een prijselasticiteit die alleen geldt voor dat specifieke spel bij die specifieke aanbieder.

Van deze lijst schattingen hebben sommige schattingen een p-waarde die hoger is dan 0,05. We behouden alle schattingen om selectiebias te voorkomen. Het onderscheidingsvermogen van insignificante schattingen mag dan wel lager zijn, maar de puntschattingen zelf hebben nog steeds waarde. Uiteindelijk nemen we het gemiddelde van een groot aantal schattingen.[1] Vervolgens kunnen we een gewogen gemiddelde berekenen van al deze prijselasticiteiten. Hiervoor gebruiken we de totale inzet in de 30 dagen voor en na de RTP-verlaging als gewichten.

5.2 Resultaten

Deze methode geeft een prijselasticiteit van -0,55. Dat betekent dat een verhoging in de prijs van 10 procent (de prijs is hier dus $1 - \frac{\text{RTP}}{100}$) zorgt voor een daling van 5,5 procent van de vraag (de inzet). Dat zou betekenen dat de prijs inelastisch is.

Hierbij moeten we wel aanmerken dat deze berekening gebaseerd is op een klein aantal spellen in een bepaalde periode. De prijselasticiteit kan veranderen als er meer momenten bekend zouden zijn waarop RTP-verlagingen hebben plaatsgevonden en als er naar meer spellen gekeken zou worden. Daarnaast moeten we dit getal enigszins nuanceren, omdat de kansspelmarkt voor slotmachines een heterogene markt is. Elk spel mag weliswaar hetzelfde werken, maar spelers kunnen verschillende voorkeuren hebben en daardoor ook heel verschillend reageren op RTP-verlagingen, afhankelijk van het spel en de aanbieder.

Deze variatie in elasticiteiten geven we weer in figuur 5.1. We zien dat er zowel positieve als negatieve schattingen zijn. Over het algemeen zijn er meer schattingen met een negatieve prijselasticiteit als uitkomst. Dit zijn ook de grotere spellen met betrekking tot inzet en die hebben dus ook een zwaarder gewicht. Significante

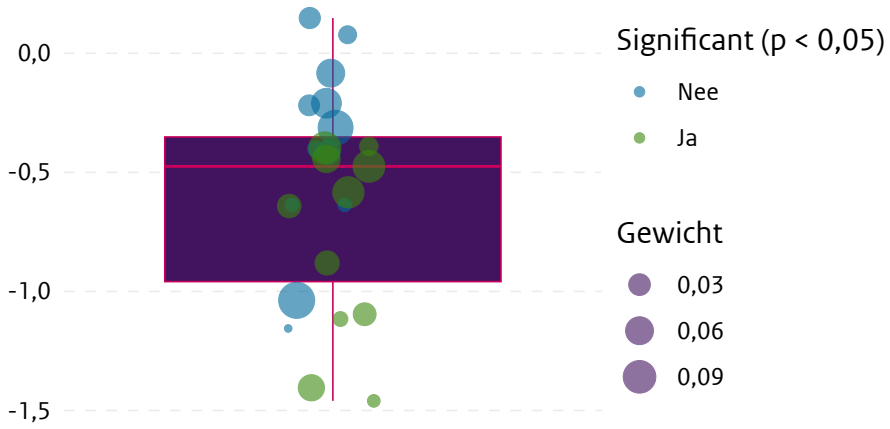
[1] Er is ook nog overwogen om de insignificante schattingen als nul mee te tellen in de berekening, maar dit hebben we niet gedaan. Het gemiddelde van alle (in)significante puntschattingen nemen, maakt de schatter zuiver. Daarnaast zouden we de daadwerkelijke prijselasticiteit onderschatten en we wegen de schattingen, waardoor grotere betrouwbaardere puntschattingen meer invloed hebben op de uiteindelijke prijselasticiteit.

schattingen geven bijna altijd een negatieve prijselasticiteit. We zien daarnaast dat de meeste schattingen met een hoog gewicht inelastisch zijn. Dit versterkt de conclusie dat marktbreed de prijs inelastisch en negatief is. Een verandering in de prijs (RTP) heeft een negatief effect op de inzet, maar het effect op de inzet is kleiner dan de prijsverandering.

Gevolgen van een inelastische prijs

We vinden een negatieve inelastische prijs. Dat betekent dat een verandering in de prijs (RTP) een negatief effect heeft op de inzet, maar het effect op de inzet is kleiner dan de prijsverandering.
Dat betekent dat het mogelijk is om de RTP te verlagen en tegelijkertijd een stijging in het BSR te zien. Dit kan verwarrend klinken; waarom zouden aanbieders dan niet de RTP's op hun spellen al veel eerder verlaagd hebben?
Het is moeilijk te zeggen wat de inelastische prijs precies veroorzaakt. Het invoeren van veel regelgeving in korte tijd kan ervoor gezorgd hebben dat het effect van een enkele maatregel gedempt wordt. Spelers kunnen daarnaast minder letten op de RTP van een spel dan gedacht. Bovendien kunnen spelers loyaal zijn aan een specifieke aanbieder of de concurrentiepositie van de aanbieder kan heel sterk zijn. Het is in ieder geval een feit dat we de precieze oorzaak niet weten.

Figuur 5.1: Boxplot van de verschillende prijselasticiteiten op spelniveau voor de invoering van de nettostortingsgrens

5.3 Endogeniteit

Bij de eerdergenoemde methodiek om de prijselasticiteit te schatten, kan de vraag worden gesteld of er wel aan de aanname van exogeniteit wordt voldaan. Dat wil zeggen: is de vraag slechts afhankelijk van de prijs en niet andersom? Als dat laatste het geval is, is er sprake van endogeniteit. Daarmee zou onze methode ongeldig worden, omdat we aannemen dat de vraag (de inzet) afhangt van de prijs (de RTP),

en dat de omgekeerde relatie niet bestaat.

In dit geval kan als argument vóór het bestaan van endogeniteit worden aangedragen dat de RTP wordt verlaagd vanwege een teruglopende vraag. Dat zou betekenen dat een verandering in de vraag ten grondslag ligt aan de verandering van de prijs.

Veel van de RTP-verlagingen zijn echter al doorgevoerd vóór de verhoging van de KSB werd ingevoerd. Dit gegeven ondersteunt de aanname dat de prijs door aanbieders niet wordt verlaagd vanwege een teruglopende vraag. Een veelgehoorde uitspraak in de Nederlandse kansspelwereld is dat lagere RTP's spelers naar het onvergunde aanbod drijven. Maar ook dat duidt niet op endogeniteit, omdat de vermeende uitloop naar de onvergunde markt juist het gevolg is van een RTP-verlaging, niet de oorzaak.

Tot slot kijken we alleen naar de invloed op de vraag op de korte termijn. Mocht een aanbieder dus structureel last hebben van een te lage vraag, dan is dat geen reden om te beweren dat er in dit geval sprake is van endogeniteit, omdat we uitsluitend kijken naar de kortetermijneffecten.

Derhalve concluderen wij dat de aanname dat de prijs zich exogeen verhoudt tot de vraag (op korte termijn), standhoudt.

5.4 Schatting op aanbiederniveau

Tot nu toe hebben we de prijselasticiteit gebaseerd op schattingen van de prijselasticiteit op spelniveau. Voor elk spel schatten we dus de verandering in de inzetten van dat specifieke spel na het veranderen van de RTP voor het spel. Vervolgens namen we een gewogen gemiddelde van al deze schattingen. Dit was onze schatting voor de marktbrede prijselasticiteit.

Deze methode geeft precieze schattingen van de prijselasticiteiten per spel, maar houdt er op aanbiederniveau geen rekening mee dat sommige spelers weliswaar spel A minder gaan spelen na een RTP-verlaging, maar dat dat niet per se betekent dat de aanbieder deze inzetten verliest. Spelers kunnen namelijk alsnog uitwijken naar spel B bij dezelfde aanbieder. Dit effect is tot nu toe nog niet meegenomen.

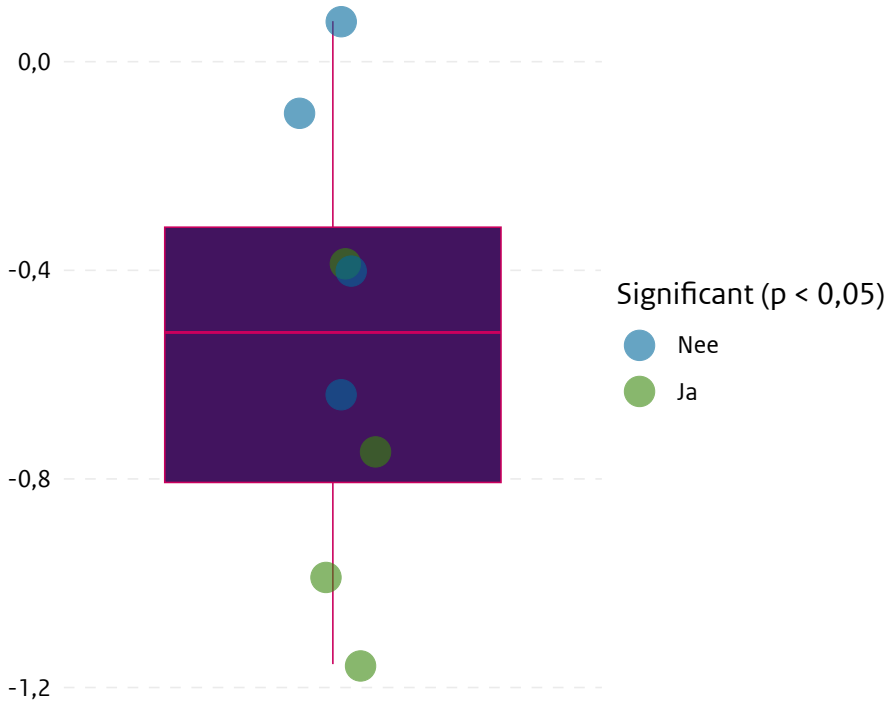
We voeren daarom ook nog een schatting uit op aanbiederniveau. We schatten dus hoe de totale inzet bij een aanbieder verandert na een verandering van de RTP bij één of meerdere spellen bij die aanbieder. Substitutie tussen verschillende spellen bij dezelfde aanbieder zien we dus niet meer als een verlies voor de aanbieder.

Doordat we nu schattingen maken op een ander aggregatieniveau, verandert het theoretische model enigszins. Waar stakes_{it} eerst de inzet op spel i op tijd t toonde, is het nu de totale inzet bij *aanbieder* i op tijd t. Daarnaast is RTP_{it} nu niet de RTP voor spel i op tijdstip t, maar de *gemiddelde* RTP over alle spellen van aanbieder i op tijdstip t. We onderzoeken natuurlijk maar 25 spellen in dit onderzoek, dus we nemen in feite niet het gemiddelde over alle slots-spellen die de aanbieder feitelijk

aanbiedt. In principe blijft de rest van de methodiek hetzelfde als op spelniveau. Dit resulteert in een marktbrede prijselasticiteit van -0,56. Dit is nagenoeg hetzelfde als de prijselasticiteit op spelniveau.

De variatie in elasticiteiten geven we weer in figuur 5.2. We zien hier een zeer vergelijkbaar beeld met wat we zagen op spelniveau (figuur 5.1).

Figuur 5.2: Boxplot van verschillende prijselasticiteiten op aanbiederniveau voor de invoering van de nettostortingsgrens

De prijselasticiteit op spelniveau (-0,55) is vrijwel gelijk aan die op aanbiederniveau (-0,56).

De prijselasticiteiten op spel- en aanbiederniveau liggen zeer dicht bij elkaar. Dat suggereert dat spelers niet binnen dezelfde aanbieder blijven, maar daadwerkelijk minder gaan spelen of zelfs overstappen naar een andere aanbieder die mogelijk nog wel een hogere RTP op het desbetreffende spel aanbiedt.

Dit betekent echter niet dat spelers massaal vertrekken naar een andere aanbieder na een RTP-verlaging. De prijselasticiteit is nog steeds inelastisch: de prijsverhoging (RTP-verlaging) leidt nog altijd tot een relatief kleinere daling in de inzet.

In een andere publicatie van de Ksa, waar de effecten van de verhoogde KSB besproken worden, daalt de gemiddelde RTP in de onderzochte periode van 95,45 procent naar 94,82 procent. De effectieve prijs stijgt daarmee van 4,55 procent naar 5,18 procent. Dit is weliswaar slechts een stijging van 0,63 procentpunt, maar procentueel gezien een stijging van 13,85 procent.

Als prijselasticiteit gebruiken we -0,555 (het gemiddelde van de geschatte prijselasticiteiten). Op basis daarvan zouden we een verwachte daling van de inzet van 7,7 procent voorspellen. In werkelijkheid zien we de gemiddelde dagelijkse

inzet dalen van 46,1 euro naar 35,8 euro. Dat komt neer op een procentuele daling van 28,72 procent.

Dit betekent dat we verwachten dat slechts een deel van de daling (7,7 procent) verklaard wordt door de RTP-verlagingen. De rest van de daling in inzet wordt veroorzaakt door andere factoren, zoals de invoering van de nettostortingsgrens. Dit komt overeen met wat we waarnemen in figuur 4.1: de invoering van de stortingsgrens heeft een duidelijke impact op het speelgedrag.

6 Conclusies

In dit onderzoek is gekeken naar de invloed van RTP-wijzigingen op het inzetgedrag van spelers en op het BSR van de aanbieder die deze wijzigingen heeft doorgevoerd, vergeleken met de rest van de markt.

Over de hele markt zien we dat de RTP licht daalt tussen het begin van 2024 en het eerste kwartaal van 2025. Dit is in lijn met het feit dat meerdere aanbieders RTP-wijzigingen hebben doorgevoerd in 2024, om vooruit te lopen op de invoering van de nettostortingsgrens en de verhoging van de kansspelbelasting. Deze maatregelen zouden de winstgevendheid in gevaar kunnen brengen.

In dit onderzoek is uitsluitend gekeken naar 25 populaire spellen die bij een groot aantal aanbieders beschikbaar zijn. Alle aanbieders van deze spellen zijn gevraagd om RTP-wijzigingen aan de Ksa door te geven.

We zien dat de totale inzet over de hele markt sterk daalt in oktober 2024, samenhangend met de invoering van de nettostortingsgrens. Het niveau van inzetten blijft vervolgens op dit lagere niveau. Het BSR van de markt volgt dezelfde trend. We zien geen vergelijkbare trendbreuk bij de verhoging van de kansspelbelasting begin 2025.

Daarnaast is er onderzoek gedaan naar de prijselasticiteit van de onderzochte spellen. De prijs is gedefinieerd als $1 - \frac{\text{RTP}}{100}$, ervan uitgaande dat de RTP in procenten wordt uitgedrukt.

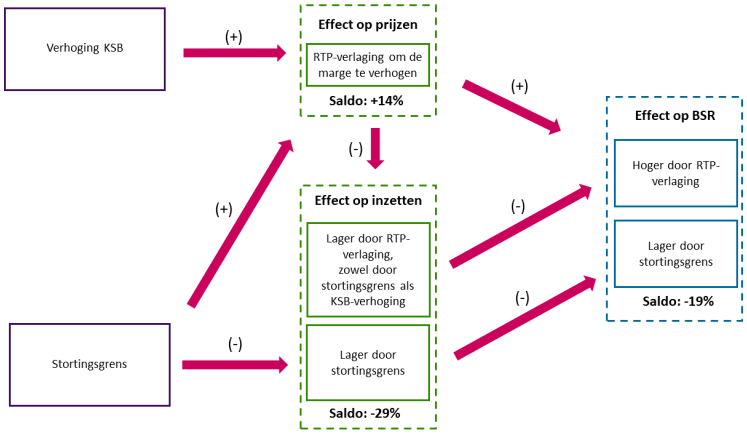
Bijna alle spellen hebben, zoals verwacht, een negatieve prijselasticiteit. Over het algemeen is de vraag inelastisch, al zijn er enkele gevallen waarin deze elastisch is. Gemiddeld zorgt een prijsstijging van 10 procent voor een daling van de inzetten met 5,5 procent. De geschatte prijselasticiteit is ongeveer -0,555.

Let op: een prijsstijging van 10 procent is niet hetzelfde als een daling van de RTP met 10 procentpunt. Een stijging van de prijs met 10 procent betekent bijvoorbeeld dat de prijs stijgt van 0,04 naar 0,044 (oftewel een daling van de RTP van 96 procent naar 95,6 procent).

Het maakte in dit onderzoek weinig uit of de prijselasticiteit op spelniveau (-0,55) of op aanbiederniveau (-0,56) werd geschat, alvorens de schattingen werden geaggregeerd. Het kleine verschil tussen beide schattingen duidt erop dat er weinig sprake is van interne substitutie: spelers wijken niet uit naar andere spellen bij dezelfde aanbieder, maar gaan minder spelen of stappen over naar een andere aanbieder.

We zien dat de RTP in de markt daalt van gemiddeld 95,45 procent in de eerste helft van 2024 naar 94,82 procent in het eerste kwartaal van 2025. Bij een prijselasticiteit van -0,555 betekent dit een verwachte daling van de inzet met 7,7 procent. In werkelijkheid daalt de gemiddelde inzet van 46,1 miljoen euro per dag naar 35,8

Figuur 6.1: Schematische weergave van effecten op de inzet

euro, een daling van 28,72 procent (zie figuur 6.1). Slechts een deel hiervan kan worden verklaard door de verlaging van de RTP; het overgrote deel is toe te schrijven aan andere factoren, zoals de invoering van de nettostortingsgrens op 1 oktober 2024.

Afzendgegevens

Kansspelautoriteit
Anna van Buerenplein 45A
2595 DA Den Haag
Postbus 298
2501 CG Den Haag
www.kansspelautoriteit.nl